

јављени поводом 3 конгреса словенских географа и етнографа.

(Из „Bibliographie Géographique” 1929, с. 342 прево С. М. М.)

Ив Шатењо

Посебна Издања Географског Друштва, свеска 5, 6 и 7, Београд 1929 год.

А. Свеска 5. — *Ј. Цвијић, Ј. М. Јовановић, Б. Ж. Милојевић, С. М. Милојевић: Владимир Карић, његов географски и национални рад*, (42 с. 1 фот. изван текста). Професор и конзул у Скопљу Карић је оставио знатно дело у двама областима свога делања, као пионир српске просвете у Македонији и Старој Србији и као писац географских уџбеника. У књизи је дата и библиографија Карићевих радова.

Б. Свеска 6. — *Др. Душан Недељковић: О психичком типу Јужносрбијанаца*, (54 с.). Увршћује и Србе на Југу у динарски психички тип, који је Цвијић одредио; утврђује код њих једну

мешавину сензуалности и идеализма, велику достојанственост, љубав за самосталан стваралачки рад.

В., Свеска 7. — *Др. Миленко Филиповић: Привреда, саобраћај и насеља у височкој нахији*, (68 с., 5 скица, 1 таб. фотогр., и карта 1:250 000 изван текста). Антропогеографска и привредно-географска разматрања, која допуњују у извесном погледу студију о истом предмету објављену у XIV свесци Гласника. Указује на смену привредних зона према рељефу: интензивна привреда у долинама, екстензивна на оголићеном (искрченом) побрћу; док у планинама изнад 900 м превлађују пашњаци и шуме и коњ је једино транспортно средство. Истиче разлику између разбијених хришћанских и збијених муслиманских села.

(Из „Bibliographie Géographique” 1929, с. 344—345 прево С. М. М.)

Ив Шатењо

СУСЕДНЕ ЗЕМЉЕ

R. Almagià: Monumenta Italiae Cartographica. Riproduzioni di carte generali e regionali d'Italia dal secolo XIV al XVII. Firenze. Coi tipi dell'Istituto Geografico Militare. 1929. Fol.

У овом монументалном делу приказане су карте Италије од XIV до XVII века. Да се обим не би одвише повећао, аутор је приказао само оне карте, које претстављају напредак у Историји картографије, без обзира да ли су карте штампане или рукописне. Као најбољи познавалац. Историске картографије Италије, Алмађа је успео да одржи постављено мерило у погледу обима, а да при том прикаже све картографе и репродукује све типове карата.

Репродуковано је око 150 карата. Врло је интересантан текст испред самих карата. То је, заправо, читав рад, који обрађује Картографију Италије по вековима, ауторима и појединим земљама. Иако аутор наглашава аналитички карактер овог дела, ипак је

оно, у многочем, синтеза његових многобројних радова из опште и регионалне Историске картографије. Аутор је био достојно награђен, не само признањем стручњака, него и од Интернационалног конгреса географа у Кембриџу 1929. Конгрес је донео одлуку, да се у свим европским земљама изради инвентар старих карата, па да се пробране карте штампају по угледу на Monumenta Italiae Cartographica.

Од половине XV века бринуле су се талијанске државе, да њихове земље буду картографски приказане. Тако је 1460 год. Веће десеторице у Млечима наредило ректорима свих градова и земаља, да нацртају карте области, којима управљају. Али поред ових службених карата било је и приватних. Из времена које обухвата овај зборник нема званичних карата, које се односе на наше земље. Али, како је Јадранско Приморје већим делом припадало Млетачкој Републици, аутор је описао и репродуковао и неке карте Горнице,

Истре, Хрватске и Далмације. Отуда ово дело није без интереса за Историску картографију наших земаља.

Неколике научичке карте, пореклом из Средњег века, односе се на нашу јадранску обалу. Те карте, овде репродуковане, нису, за нас, нарочит добитак, јер су познате из других репродукција. Једино су од интереса Птолемејеве карте, јер могу да послуже као водич за даља истраживања.

Од XVI века јављају се географске карте, које се не ограничавају само на Италију, него претстављају и суседне земље, особито наше. Таква је карта Петра Копа, на којој је приказано, поред Италије и Балканско Полуострво, на истоку до Дунава (Italia, Illyricum, Epirus, Greta, ... 1523 ... Petrus Coprus fecit). Копо је издао и карту Истре. Његови се радови убрајају међу најбоље у првој половини XVI века. Многе доцније карте, као Бертелијеве и Камоцијеве, оснивају се на Копиним радовима. И сам Ортелиус донео је у свом атласу Копину Истру. — Од много мање вредности је карта Истре од неког Истринина, коју је оштампао Минстер у својој космографији (изд. 1554).

Друга половина XVI века почиње радовима великог италијанског картографа Ђ. Гасталдија. Његове карте претстављају синтезу свих радова ондашње регионалне Картографије. Год. 1560 издао је он карту великог дела Европе у четири листа. На тој карти је приказано цело Балканско Полуострво.

Гасталди је служио као углед многим картографима. За наше земље важни су радови ове врсте од Ф. Бертелија и П. Фурланија. Бертели је приказао Хрватску и Далмацију. Фурланијеве карте узели су у своје атласе Ортелиус (Zarae et Sebenici descriptio) и Герхард de Jode (Vera et fedelis descriptio comitatus Zarae et Sebenici uti impressa est olim Venetiis a Paolo Forlano).

Док је Гасталди употребио понајвише незваничне картографске радове, нешто мало доцније, користио се други велики талијански картограф Ђ. А. Мађини званичним подацима разних

италијанских држава и саставио је своју познату карту Италије. Мађини је такође доста утицао на доцније картографе. — Иако из ове периоде немамо још званичних података о нашим земљама, ипак су незванични картографски радови напредовали. Ортелиус је репродуковао (1563) карту западних наших области. (Forii Julii accurata descriptio) од познатог аустријског историка Јована Самбука. Највећу вредност имају карте нашег Шибеничанина Мартина Роте. Ротина је породица пореклом из Босне, а звала се Колунић. Он је приказао: 1) Област између Трогира и Омиша; 2) Област Шибеника; 3) Разне далматинске области у Бертелијеву атласу: *Isole famose, porti, fortezze e terre marittime* и т. д. У овој је збирци репродукована позната Ротина карта: „*Sebenico et contado e Zara et contado*“. Сви Ротини радови потичу из 70-тих година XVI века. Ја сам мишљења, да је Рота утицао бар на Бертелија и на Фурланија. Иако су њихови радови хронолошки старији, ипак неки детаљи дају довољно повода мишљењу, да је духовни вођ при изради њихових карата био неки врло добар познавалац наше обале. Највероватније је, да је то био Мартин Рота.

У XVII веку истичу се својим радом о нашим земљама Н. Сансон и М. Гројтер, први пореклом Француз, а други Немац. Обојица су под Мађинијевим утицајем. Алмаца није репродуковао ниједну Сансонову карту о нашим земљама. Гројтерове карте врло су ретке, јер су велике, па јих је тешко било очувати. То су највеће карте XVII века. На наше земље односе се три карте и све су репродуковане, а обухватају јадранску обалу са залеђем.

И. Синдик

Hans v. Mžik: I. Beiträge zur Kartographie Albaniens nach orientalischen Quellen.

Baron Franz Nopcsa: II. Zur Geschichte der okzidentalen Kartographie Nordalbiens, (Geologica Hungarica, series geologica, tomus III; 1 стр.

625—649. са 6 фотогр., II стр. 651—703, са 37 скица; 4, Будимпешта 1929.

I. После Томашекових радова о Историјској географији Балканског Полуострва нису се у страниој литератури дуго времена јављали већи радови на том пољу. Нарочито је мало радова на основи литературе писане оријенталним језицима. Али се у последње доба управ овим изворима обраћа све већа пажња. И Мжик износи главне типове картографских споменика Албаније писаних на арапском и турском језику. Фотографска репродукција најважнијих карата врло је добро успела. Хувариџијева карта реконструисана је према арапском тексту, јер је оригинал изгубљен. Имена писана арапском или турском азбуком транскрибована су на латинској, тако да се овим картама може користити и ко не зна арапски, односно турски. Ако је постојало више рукописа, аутор је бирао најважнији.

Народи мухамеданске вероисповести доста су касно упознали обале Јадранскога Мора. Арабљанима је ово море лежало изван круга њихових интереса, а Сарацени су проваљивали као гусари. Тек у другој половини XIV века, освојивши Албанију, избили су Турци на обале Јадранскога Мора. Али су они слабо марили за Албанију. С тога су ова земља као и остале области на обалама Јадранскога Мора доста слабо заступљене у арапским и турским картографским споменицима. Картографи који су за средиште својих радова узимали Турско Царство нити не помињу Јадранско Море, иако често доносе топографских података из осталих делова Средоземнога Мора. Први арапски картографи, који се баве Јадранским Морем радили су по Птоlemeју. То су Хувараџи (око 820 год.) и Идризи (1100—1166). О Птоlemeјевој утицају најјасније говори обалска линија. Ипак има делимично отступања од грчког географа и то на боље. Хувариџи је скратио уздужну осу Средоземнога Мора за 11°30' према Птоlemeјевој. Али на Балканском Полуострву није ту грешку исправио. Тако, н. пр., удаљеност од Задра до Цари-

града износи код Птоlemeја 14°, а код Хувариџије 13°44'. Пошто топономастички материјал за наше земље на овој карти није богатији него код Птоlemeја, лако је уочити, да сама карта има више важности за општу Историску картографију, а мање за Историску географију, нарочито Балканског Полуострва. — Идризијевој карту издао је у факсимилу Милер. И код њега се обалска линија Јадранскога Мора оснива на Птоlemeјевим картама. У орографији и хидрографији нема напретка. Напротив је топономастика много богатија, јер потиче из франачких извора. Једино су Птоlemeјева порекла нека имена у унутрашњости Балканског Полуострва.

Турска путописна литература о Албанији потиче из XVI века. Као извори служили су франачки географи, португали и поморске карте, а и усмене и писмене вести, вероватно, службене природе. Турске карте, тек из XVIII века нису ништа друго него арапске написане турском азбуком. Оне су без интереса.

Поред карата заслужују, по свом садржају, нарочиту пажњу португали. Портулан Пири Реисов, написан око 1521 год., обухвата све земље око Средоземнога Мора. Уз свако поглавље додата је картица области која је описана. У 55 поглављу описује обалу Јужне и Средње Албаније а у 56 обалу Северне Албаније и нашу обалу до Дубровника. Интересантан је наш назив за градове Котор и Дубровник у арапском тексту и на карти.

Козмографија турског полихистора Хаџи Халифа, кога Турци обично зову Кадиб Челеби, описује Албанију и доноси неколико карата. У овој су козмографији од наших земаља описане области око Скадарског и Охридског Језера и околина Призрена и Косова.

II. Овај први рад попуњен је другим, а аутор му је барон Ф. Нопча, врло добар познавалац Албаније. Поред многих радова из области геологије, географије и етнологије Албаније, Нопча је 1916 год. саопштио доста интересантних података о Историјској картографији Албаније. (Zur Geschichte der

Kartographie Nordalbaniens. Mitteilungen der Geograph. Gesellschaft in Wien 59. Band — 1916, стр. 520—585).

Аутор је дао један преглед свега картографског материјала од Пајтингерове Табле до најновијих времена. Али радови ове врсте не могу бити никада потпуни, јер се непрестано са знаје за нови материјал. Стога овај други рад барона Нопче претставља, заправо, попуњено издање оног из 1916 год. И овде је картографија Албаније приказана од Пајтингерове Табле до најновијих радова 20 века. Свака је карта критички оцењена и постављена

на место које јој по вредности припада. Аутор је хронолошки пратио напредак у топономастици и разним физиогеографским елементима: хоризонталној и вертикалној разграни и хидрографији. Употребљене су и рукописне карте. На крају је додат списак досада познатих карата. Има их 168.

Како се радови ове врсте не могу ограничити на једну земљу, оба помешана рада не претстављају само врло добар прилог Историској картографији Албаније, него целог Балканског Полуострва, нарочито наших земаља.

И. Синдик

ГЕОГРАФСКИ РАДОВИ ИЗ 1930 ГОДИНЕ

ЈУГОСЛАВИЈА

Физичка географија

Allix A.: *Formes glaciaires sur calcaire à plis autochtones.* (Ann. de Géogr. p. 299—305).

Baulig H.: *Le littoral dalmate.* (Ann. de Géogr. p. 305—310).

Bénévent E.: *Bora et mistral* (Ann. de Géogr. p. 286—298).

Васиљев Др. Н.: *О тернском раду на испитивању земљишта у реону Поповог Поља.* (Гласник Мин. Пољ. с. 56—71).

Вујевић П.: *О поднебљу Хвара.* (Гласник Геогр. Др. с. 86—122).

— : *Хидрографија Југославије.* (Краљевина Југославија, с. 65—83).

— : *Поднебље Југославије.* (Краљевина Југославија, с. 45—65).

Злоковић Ђ.: *Педолошка испитивања на Никшићком Пољу.* (Геол. Анали Балк. Пол., с. 99—170).

Јакшић Т.: *Геолошки приказ: Вардиште—Сарајево.* (Опис пута III конгреса слов. геогр. и етногр. у Краљ. Југославији, I део, с. 174—180).

— : *Геолошки приказ: (Сарајева и околине).* (Опис пута III конгр. слов. геогр. и етногр. II део, с. 3—10).

Јовановић С. Др. П.: *Хидрографске особине серпентина.* (Годишњак Скоп. фил. факул. књ. I, с. 219—233).

Јовановић С. П.: *Геоморфологија (Југославије).* (Краљевина Југославија, с. 27—45).

— : *Геоморфолошки приказ (скопске котлине).* (Опис пута III конгр. слов. геогр. и етногр. I део, с. 102—108).

— : *Некоординирани водени токови, њихова ерозија и облици.* (Гласник Геогр. Друштва, с. 5—13).

— : *Геоморфолошки приказ: Скопље—Митровица.* (Опис пута III конгр. слов. геогр. и етногр. I део, с. 154—159).

Koch F.: *Geološki prikaz, Sarajevo—Mostar—Dubrovnik.* (Opis puta III kongr. slov. geogr. i etnogr. II deo, s. 26—38).

— : *Geološki prikaz, Dubrovnik—Hvar—Split.* (Opis puta III kongr. slov. geogr. i etnogr. II deo, s. 81—84).

— : *Geološki prikaz, Split—Karlovac.* (Opis puta III kongr. slov. geogr. i etnogr. II deo, s. 106—113).

— : *Pregled geologije i tektonike (Jugoslavije).* (Kraljevina Jugoslavija, s. 14—27).

Кошанин Н.: *Делиблатски живи песак.* (Опис пута III конгр. слов. геогр. и етногр. I део, с. 38—44).

Крпан М.: *Sovsko Jezero u Dilj-gori.* (Priroda, s. 133).

Лазич А.: *Неколико сувих пећина херцеговачког карста.* (Гласник Геогр. Друштва, с. 151—156).